Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

14. märts 2019*

Eelotsusetaotlus – Perekonna taasühinemise õigus – Direktiiv 2003/86/EÜ – Artikli 16 lõike 2 punkt a – Artikkel 17 – Kolmandate riikide kodaniku pereliikme elamisloa kehtetuks tunnistamine – Pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatus – Direktiiv 2003/109/EÜ – Artikli 9 lõike 1 punkt a – Staatuse kaotamine – Pettus – Teadmatus pettusest

Kohtuasjas C-557/17,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Raad van State (Madalmaade kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) 20. septembri 2017. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 22. septembril 2017, menetluses

Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie

versus

Y. Z.,

Z. Z.,

Y. Y.,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: seitsmenda koja president T. von Danwitz neljanda koja presidendi ülesannetes, kohtunikud K. Jürimäe, C. Lycourgos (ettekandja), E. Juhász ja C. Vajda,

kohtujurist: P. Mengozzi,

kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikku menetlust ja 5. juuli 2018. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Y. Z., Z. Z. ja Y. Y., esindajad: *advocaat* M. Strooij ja *advocaat* A. C. M. Nederveen,

– Madalmaade valitsus, esindajad: M. K. Bulterman, M. H. S. Gijzen ja J. M. Hoogveld,

– Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

– Euroopa Komisjon, esindajad: R. Troosters ja C. Cattabriga,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

olles 4. oktoobri 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 22. septembri 2003. aasta direktiivi 2003/86/EÜ perekonna taasühinemise õiguse kohta (ELT 2003, L 251, lk 12; ELT eriväljaanne 19/06, lk 224) artikli 16 lõike 2 punkti a ja nõukogu 25. novembri 2003. aasta direktiivi 2003/109/EÜ pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatuse kohta (ELT 2004, L 16, lk 44; ELT eriväljaanne 19/06, lk 272) artikli 9 lõike 1 punkti a.

2 Eelotsusetaotlus on esitatud ühelt poolt Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (julgeoleku- ja justiitsasjade riigisekretär, Madalmaad) (edaspidi „riigisekretär“) ning teiselt poolt Y. Z., Z. Z. ja Y. Y. (edaspidi vastavalt „isa“, „poeg“ ja „ema“) vahelises kohtuvaidluses riigisekretäri otsuste üle tunnistada isikutele Y. Z., Z. Z. ja Y. Y. antud elamisload kehtetuks, teha neile ettekirjutus viivitamatult Madalmaadest lahkuda ja kohaldada nende suhtes sissesõidukeeldu.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Direktiiv 2003/86

3 Direktiivi 2003/86 põhjendustes 2 ja 4 on märgitud:

„(2) Perekonna taasühinemist käsitlevad meetmed tuleks vastu võtta kooskõlas kohustusega kaitsta perekonda ja austada pereelu, mis on sätestatud paljudes rahvusvahelise õiguse aktides. Käesolev direktiiv austab põhiõigusi ning peab kinni põhimõtetest, mida tunnustab eelkõige inimõiguste ja põhivabaduste kaitse Euroopa konventsiooni artikkel 8 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta.

[…]

(4) Perekonna taasühinemine on vajalik pereelu võimaldamiseks. See aitab liikmesriigis viibivate kolmandate riikide kodanike integreerumist hõlbustades ühiskonnakultuurilise stabiilsuse loomist ja samuti majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse edendamist, mis on asutamislepingus sätestatud põhieesmärk.“

4 Direktiivi artiklis 1 on sätestatud:

„Käesoleva direktiivi eesmärk on määrata kindlaks perekonna taasühinemise õiguse kasutamise tingimused kolmandate riikide kodanikele, kes elavad seaduslikult liikmesriikide territooriumil.“

5 Nimetatud direktiivi artiklis 2 on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis:

[…]

c) perekonna taasühinemist taotlev isik – kolmanda riigi kodanik, kes elab seaduslikult liikmesriigis ja kes taotleb oma pereliikmete taasühinemist temaga või kelle pereliikmed taotlevad taasühinemist temaga;

d) perekonna taasühinemine – liikmesriigis seaduslikult elava kolmanda riigi kodaniku pereliikmete sisenemine sellesse liikmesriiki ja seal elamine, et perekond jääks kokku, olenemata sellest, kas peresuhted tekkisid enne või pärast kõnealuse kolmanda riigi kodaniku sisenemist sellesse liikmesriiki;

[…]“.

6 Direktiivi 2003/86 artikli 4 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriigid lubavad vastavalt käesolevale direktiivile ning IV peatükis, samuti artiklis 16 sätestatud tingimustele oma territooriumile siseneda ja seal elada järgmistel pereliikmetel:

a) perekonna taasühinemist taotleva isiku abikaasa;

b) perekonna taasühinemist taotleva isiku ning tema abikaasa alaealised lapsed […];

[…]“.

7 Direktiivi artikli 5 lõike 2 esimeses lõigus on ette nähtud:

„[Riiki sisenemise ja seal elamise] taotlusele tuleb lisada peresuhteid ning artiklites 4 ja 6 ning vajaduse korral artiklites 7 ja 8 sätestatud tingimuste täidetust tõendavad dokumendid […]“.

8 Nimetatud direktiivi artikli 7 lõikes 1 on sätestatud:

„Perekonna taasühinemise taotluse esitamisel võib asjaomane liikmesriik taotluse esitajalt nõuda tõendeid selle kohta, et perekonna taasühinemist taotleval isikul on:

[…]

c) stabiilne ja korrapärane sissetulek, millega ta suudab iseennast ja oma pereliikmeid ilma asjaomase liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi abita ülal pidada. […]“

9 Direktiivi 2003/86 artikli 13 lõikes 3 on sätestatud:

„Pereliikme(te)le antud elamisload ei kehti põhimõtteliselt kauem kui perekonna taasühinemist taotleva isiku elamisluba.“

10 Direktiivi artikli 16 lõigetes 2 ja 3 on sätestatud:

„2. Liikmesriigid võivad perekonna taasühinemiseks nende territooriumile sisenemise ja seal elamise taotluse rahuldamata jätta või vajaduse korral pereliikme elamisloa tühistada või selle pikendamisest keelduda samuti siis, kui tõendatakse, et:

a) on kasutatud väära või eksitavat teavet, vale- või võltsdokumente, sooritatud pettusena kvalifitseeritav muu õiguserikkumine või kasutatud muid ebaseaduslikke vahendeid;

[…]

3. Liikmesriigid võivad pereliikme elamisloa tühistada või selle pikendamisest keelduda, kui taasühinemist taotleva isiku elamisluba lõpeb ning pereliikmel ei ole veel artikli 15 kohast eraldi elamisluba.“

11 Nimetatud direktiivi artiklis 17 on sätestatud:

„Liikmesriigid võtavad perekonna taasühinemise taotluste rahuldamata jätmisel või elamislubade tühistamisel või nende pikendamisest keeldumisel või taasühinemist taotleva isiku või tema pereliikmete riigist välja saatmisel asjakohaselt arvesse isiku peresuhete laadi ja kestust ning tema liikmesriigis elamise kestust, ning samuti pere-, kultuuri- ja ühiskonnasidemete olemasolu tema päritolumaaga.“

Direktiiv 2003/109

12 Direktiivi 2003/109 põhjendustes 2, 4, 6 ja 12 on märgitud:

„(2) Oma erakorralisel istungil Tamperes 15. ja 16. oktoobril 1999 teatas Euroopa Ülemkogu, et kolmandate riikide kodanike õiguslikku seisundit tuleks lähendada liikmesriikide kodanike omale ning et isikule, kes on teatud kindlaksmääratud aja jooksul liikmesriigis seaduslikult elanud ja kellel on pikaajaline elamisluba, tuleks selles liikmesriigis anda kogum ühtseid õigusi, mis on võimalikult lähedased EL kodanike õigustele.

[…]

(4) Liikmesriigis pikaajaliselt elavate kolmandate riikide kodanike integratsioon edendab oluliselt majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust, mis on asutamislepingus sätestatud põhieesmärk.

[…]

(6) Pikaajalise elaniku staatuse saamise põhikriteeriumiks peaks olema liikmesriigi territooriumil elamise kestus. Elamine peaks olema seaduslik ja pidev, et isik võiks näidata, et ta on riigiga püsivad sidemed loonud. […]

[…]

(12) Selleks et pikaajalised elanikud saaksid tõhusalt integreeruda ühiskonda, kus nad elavad, tuleb pikaajalisi elanikke kohelda võrdselt liikmesriigi kodanikega paljudes majanduslikes ja sotsiaalsetes küsimustes käesolevas direktiivis määratletud asjaomastel tingimustel.“

13 Direktiivi artikli 4 lõikes 1 on ette nähtud:

„Liikmesriigid annavad pikaajalise elaniku staatuse kolmanda riigi kodanikele, kes on nende territooriumil elanud seaduslikult ja pidevalt viie aasta jooksul vahetult enne asjaomase taotluse esitamist.“

14 Nimetatud direktiivi artikli 5 lõikes 1 on ette nähtud:

„Liikmesriigid nõuavad kolmandate riikide kodanikult selle tõendamist, et tal on iseenda ja tema ülalpeetavate pereliikmete jaoks:

a) stabiilne ja korrapärane sissetulek, millega ta suudab iseennast ja oma pereliikmeid ilma asjaomase liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi abita ülal pidada. […]

[…]“.

15 Direktiivi 2003/109 artikli 7 lõike 1 esimene lõik on sõnastatud järgmiselt:

„Pikaajalise elaniku saatuse saamiseks esitab asjaomane kolmanda riigi kodanik taotluse oma elukohaliikmesriigi pädevale asutusele. Taotlusele lisatakse siseriiklikus õiguses ettenähtud dokumentaalsed tõendid selle kohta, et ta täidab artiklites 4 ja 5 sätestatud tingimused […]“.

16 Direktiivi artikli 8 lõikes 1 on sätestatud:

„Pikaajalise elaniku elamisluba on alaline, kui artiklis 9 ei ole ette nähtud teisiti.“

17 Direktiivi artiklis 9 on sätestatud:

„1. Pikaajalisel elanikul ei ole enam õigust pikaajalise elaniku staatusele järgmistel juhtudel:

a) tuvastatakse, et pikaajalise elaniku staatus on saadud pettuse teel;

[…]

7. Kui pikaajalise elaniku staatuse tühistamine või kaotamine ei too kaasa riigist lahkumist, lubab liikmesriik asjaomasel isikul oma territooriumile jääda, kui isik täidab siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimused ega kujuta ohtu avalikule korrale või julgeolekule.“

Otsus nr 1/80

18 Assotsiatsiooninõukogu – mis loodi Ankaras 12. septembril 1963 ühelt poolt Türgi Vabariigi ja teiselt poolt EMÜ liikmesriikide ja ühenduse alla kirjutatud lepinguga assotsiatsiooni loomise kohta Euroopa Majandusühenduse ja Türgi vahel, mis sõlmiti, kiideti heaks ja kinnitati ühenduse nimel nõukogu 23. detsembri 1963. aasta otsusega 64/732/EMÜ (EÜT 1964, 217, lk 3685; ELT eriväljaanne 11/11, lk 10) – 19. septembri 1980. aasta otsuse nr 1/80 assotsiatsiooni arengu kohta, mis lisati eelnimetatud lepingule assotsiatsiooni loomise kohta, artikli 7 esimene lõik näeb ette:

„Liikmesriigi seaduslikul tööturul töötava Türgi päritolu töötaja pereliikmetel, kellel on lubatud temaga taasühineda:

– on õigus võtta vastu kõiki tööpakkumisi pärast seda, kui nad on selles liikmesriigis vähemalt kolm aastat seaduslikult elanud, arvestades ühenduse liikmesriikide töötajate eesõigusi,

– ja õigus omandada vaba juurdepääs kõigile palgalistele töökohtadele omal valikul pärast seda, kui nad on selles liikmesriigis vähemalt viis aastat seaduslikult elanud.“

Madalmaade õigus

19 23. novembri 2000. aasta välismaalaste seaduse täieliku reformi seaduse (wet tot algehele herziening van de Vreemdelingenwet; *Staatsblad* 2000, nr 495; edaspidi „2000. aasta seadus“) artikli 14 lõikes 1 on sätestatud:

„Ministri pädevuses on:

a) tähtajalise elamisloa andmise taotlus rahuldada, jätta rahuldamata või jätta see menetlusse võtmata;

[…]“.

20 Seaduse artikli 18 lõikes 1 on sätestatud:

„Artiklis 14 nimetatud tähtajalise elamisloa pikendamise taotluse võib jätta rahuldamata, kui:

[…]

c) välismaalane on esitanud ebatäpseid andmeid või pole andmeid esitanud, kui need andmed oleksid kaasa toonud esimese loa taotluse või loa pikendamise taotluse rahuldamata jätmise;

[…]“.

21 Sama seaduse artikkel 19 on sõnastatud järgmiselt:

„Tähtajalise elamisloa võib tunnistada kehtetuks artikli 18 lõikes 1 toodud põhjustel, välja arvatud punktis b nimetatud juhul […]“.

22 2000. aasta seaduse artikli 45a lõikes 1 on sätestatud:

„Ministri pädevuses on:

a) ELi pikaajalise elamisloa andmise taotlus rahuldada, jätta rahuldamata või jätta see menetlusse võtmata;

b) tunnistada ELi pikaajaline elamisluba kehtetuks.“

23 Kõnealuse seaduse artikli 45d lõige 3 näeb ette:

„ELi pikaajaline elamisluba tunnistatakse kehtetuks, kui:

[…]

b) elamisluba on saadud pettuse teel.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

24 Hiina kodanikust isale anti 29. märtsist 2001 Madalmaades seoses tema väidetava tegevusega teatava äriühingu juhina tavaline tähtajaline elamisluba ja alates 28. aprillist 2006 tavaline tähtajatu elamisluba selles liikmesriigis. Need elamisload anti üksnes riigisisese õiguse alusel.

25 Isa abikaasast emale ja selle abielupaari 1991. aastal sündinud alaealisele pojale – kes mõlemad on samuti Hiina kodanikud – anti 31. jaanuaril 2002 selles liikmesriigis 2000. aasta seaduse artikli 14 alusel tavaline tähtajaline elamisluba. Need elamisload anti perekonna taasühinemiseks isaga direktiivi 2003/86 tähenduses. Ema ja poeg said alates 18. oktoobrist 2006 samas liikmesriigis tavalise tähtajatu elamisloa märkega „pikaajaline elanik – EL“ vastavalt 2000. aasta seaduse artiklitele 20 ja 21, mida asendas ja sisuliselt kordas selle seaduse artikkel 45a, millega võeti direktiivi 2003/109 artiklid 7 ja 8 Madalmaade õiguskorda üle.

26 Riigisekretäri 29. jaanuari 2014. aasta mitme otsusega tunnistati tagasiulatuvalt ühelt poolt kehtetuks isale väljastatud eri elamisload, kuna tema väidetud töökoht osutus teda palganud äriühingu tegevuse puudumise tõttu fiktiivseks, mistõttu ta oli saanud asjaomased load pettuse teel. Teiselt poolt tunnistas riigisekretär tagasiulatuvalt kehtetuks emale ja pojale perekonna taasühinemiseks antud

tähtajalised elamisload ja neile antud pikaajalise elaniku elamisload. Nende otsustega tegi riigisekretär isale, emale ja pojale ka ettekirjutuse viivitamatult Madalmaadest lahkuda ja kohaldas nende suhtes sissesõidukeeldu.

27 Seoses konkreetselt ema ja poja tavalise tähtajalise elamisloaga, mis tunnistati kehtetuks 2000. aasta seaduse artikli 18 lõike 1 punkti c ja artikli 19 alusel, millega rakendati direktiivi 2003/86 artikli 16 lõike 2 punkt a siseriiklikku õigusesse, leidis riigisekretär, et need on saadud pettuse teel, kuna need olid väljastatud isa töötamise kohta pettuse teel esitatud tõendite alusel. Sama kehtib ka ema ja poja pikaajalise elaniku elamisloa kohta. Ühest küljest saadi need load ebaõige eelduse alusel, et ema ja poeg viibisid enne nende lubade saamist Madalmaades seaduslikult. Teisest küljest oli ka võltsitud tõend isa töötamise kohta esitatud nimetatud elamislubade saamise eesmärgil, et jätta muljet, et emal ja pojal on stabiilne, korrapärane ja piisav sissetulek, kuigi ühelgi ajahetkel ei olnud neil iseseisvalt selliseid vahendeid.

28 Riigisekretäri sõnul ei olnud tähtsust asjaolul, kas ema ja poeg olid isa toime pandud pettusest teadlikud või mitte ja kas nad teadsid, et töötamise kohta esitatud tõendid olid võltsitud.

29 Riigisekretär jättis 4. mai 2015. aasta otsusega rahuldamata vaide, mille isa, ema ja poeg 29. jaanuari 2014. aasta otsuste peale esitasid.

30 4. mai 2015. aasta otsus kaevati rechtbank Den Haagile (Haagi esimese astme kohus, Madalmaad) edasi ning viimane leidis 31. mai 2016. aasta otsuses, et riigisekretär oli õigesti tunnistanud kehtetuks isale antud load ning esiteks direktiivi 2003/86 artikli 16 lõike 2 punkti a alusel ema ja poja tavalise tähtajalise elamisloa ning teiseks direktiivi 2003/109 artikli 9 lõike 1 punkti a alusel ema ja poja pikaajalise elaniku elamisloa. Nimetatud kohus leidis aga, et kaebus on põhjendatud niivõrd, kuivõrd riigisekretär ei ole piisavalt selgitanud, miks pojale antud elamislubade kehtetuks tunnistamine ei riku tema õigust eraelu puutumatusele, mis on tagatud Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artikliga 8.

31 Nii riigisekretär kui ka isa, ema ja poeg kaebasid selle otsuse eelotsusetaotluse esitanud kohtusse edasi.

32 Kohus rahuldas riigisekretäri esitatud kaebuse.

33 Nimetatud kohus leidis, et riigisekretär ei eksinud erinevaid asjaomaseid huve arvestades, et pojale antud elamislubade kehtetuks tunnistamisega ei rikutud EIÕK artiklit 8. Ta lisas, et Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 7 põhjal, millele tuleb omistada sama tähendus ja ulatus kui EIÕK artiklile 8, ei tuleks anda teistsugust hinnangut.

34 Mis puudutab ema, isa ja poja vastuapellatsioonkaebust, siis märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et vaidlust ei ole selle üle, et isa on saanud tähtajalise ja tähtajatu elamisloa pettuse teel, kuna tema töö oli fiktiivne. Seega puudutab vaidlus üksnes pettuse tagajärgi ema ja poja riigis elamise õigusele.

35 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib selle kohta esiteks, et on selge, et võltsitud tõendid töötamise kohta, millega isa soovis tõendada, et tal on stabiilne, korrapärane ja piisav sissetulek direktiivi 2003/86 artikli 7 lõike 1 punkti c tähenduses, on emale ja pojale tavalise tähtajalise elamisloa andmise ja pikendamise aluseks. Isal ei ole aga selliseid vahendeid kunagi olnud, kuna tema töö oli fiktiivne. Lisaks märgib nimetatud kohus, et ema ja poeg ei ole direktiivi artikli 15 lõike 1 tähenduses sõltumatut elamisluba saanud, kuna Madalmaade õiguse kohaselt antakse selline elamisluba vaid humanitaarsetel põhjustel, mis ei ole ajutised, ning ema ja poeg ei ole seda kunagi taotlenud.

36 Teiseks, mis puutub emale ja pojale antud pikaajalise elaniku elamisloasse, siis märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et vaidlust ei ole ka selles, et nende elamine Madalmaade territooriumil enne selle loa saamist põhines isa toime pandud pettusel. Seega põhines pettusel ka direktiivi 2003/109 artikli 4

lõikes 1 sätestatud eelduse täitmine, et isik on liikmesriigi territooriumil elanud seaduslikult ja pidevalt viie aasta jooksul. Peale selle saadi need load isa töötamise kohta nende saamiseks esitatud võltsitud tõendite põhjal.

37 Samas tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates käesoleval juhul lähtuda eeldusest, et ema ja poeg ei olnud isa pettust teadlikud, kuna riigisekretär mitte üksnes ei väitnud, et nad olid sellest teadlikud, vaid lausa leidis, et see asjaolu ei oma tähtsust.

38 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus, kas riigisekretär võis õiguspäraselt neil asjaoludel kehtetuks tunnistada esiteks direktiivi 2003/86 artikli 16 lõike 2 punkti a alusel ema ja poja tähtajalise elamisloa, ja teiseks direktiivi 2003/109 artikli 9 lõike 1 punkti a alusel ema ja poja pikaajalise elaniku elamisloa.

39 Neil asjaoludel otsustas Raad van State (Madalmaade kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [direktiivi 2003/86] artikli 16 lõike 2 algust ja punkti a tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus perekonna taasühinemiseks antud elamisloa kehtetuks tunnistamine, kui see elamisluba saadi valeandmete alusel, kuid pereliige ei olnud teadlik, et tegemist on valeandmetega?

2. Kas [direktiivi 2003/109] artikli 9 lõike 1 algust ja punkti a tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus pikaajalise elaniku staatuse kehtetuks tunnistamine, kui see staatus saadi valeandmete alusel, kuid pereliige ei olnud teadlik, et tegemist on valeandmetega?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

40 Esimeses küsimuses palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2003/86 artikli 16 lõike 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus see, kui liikmesriik tunnistab nimetatud direktiivi alusel kehtetuks kolmandate riikide kodanikest pereliikmetele antud elamisload, kuna nende saamiseks on esitatud võltsitud dokumente, kui kõnealused pereliikmed ei olnud teadlikud, et need dokumendid on võltsitud.

41 Sellele küsimusele vastamiseks olgu märgitud, et direktiivi 2003/86 artikli 4 lõike 1 punktide a ja b kohaselt lubavad liikmesriigid vastavalt sellele direktiivile oma territooriumile siseneda ja seal elada perekonna taasühinemist taotleva isiku abikaasa ning perekonna taasühinemist taotleva isiku ja tema abikaasa alaealised lapsed. Direktiivi artikli 5 lõike 2 kohaselt lisatakse sisenemis- ja elamisloa taotlusele muu hulgas tõendavad dokumendid direktiivi artiklis 7, eelkõige selle lõike 1 punktis c sätestatud tingimuste täidetuse kohta, mille alusel võib asjaomane liikmesriik taotluse esitajalt nõuda tõendeid selle kohta, et perekonna taasühinemist taotleval isikul on stabiilne ja korrapärane sissetulek, millega ta suudab iseennast ja oma pereliikmeid ilma asjaomase liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi abita ülal pidada.

42 Direktiivi 2003/86 artikli 16 lõike 2 punktis a on sätestatud, et liikmesriigid võivad pereliikme elamisloa kehtetuks tunnistada, kui tõendatakse, et on kasutatud väära või eksitavat teavet, valeandmeid sisaldavaid või võltsitud dokumente, sooritatud pettusena kvalifitseeritav muu õigusrikkumine või kasutatud muid ebaseaduslikke vahendeid.

43 Selle sätte sõnastusest tuleneb, et liikmesriigid võivad põhimõtteliselt selle loa kehtetuks tunnistada, kui on esitatud võltsitud dokument või kui selle loa saamiseks on toime pandud pettus. Kõnealuses sättes ei ole määratud kindlaks isikut, kes on esitanud või kasutanud neid dokumente või toime pannud

pettuse, ega ole nõutud, et asjaomane pereliige oli sellest teadlik. Selle sõnastusest nähtub samuti, et pereliikme elamisloa kehtetuks tunnistamise otsuse põhjendamiseks piisab juba ainuüksi sellest, kui valeandmeid sisaldavaid või võltsitud dokumente on sel eesmärgil kasutatud eelkõige asjaomase direktiivi artikli 7 lõike 1 punkti c tähenduses taasühinemist taotleva isiku stabiilse, korrapärase ja piisava sissetuleku tõendamiseks, ilma et direktiivi 2003/86 artikli 16 lõike 2 punktis a oleks nõutud pereliikme pettuse toimepanemise kavatsuse tõendamine või isegi see, et pereliige oli valeandmetest või võltsitud dokumentidest teadlik.

44 Sellist lähenemist toetab direktiivi 2003/86 artikli 16 lõike 2 punkti a süstemaatiline tõlgendamine.

45 Nimelt on elamisloa kehtetuks tunnistamiseks asjaomases sättes ette nähtud põhjused identsed riiki sisenemise ja seal elamise taotluse rahuldamata jätmise põhjustega. Nii on kõnealuses sättes ette nähtud, et väära või eksitava teabe, valeandmeid sisaldavate või võltsitud dokumentide kasutamine, pettusena kvalifitseeritava muu õiguserikkumise sooritamine või muude ebaseaduslike vahendite kasutamine on nii väljastatud elamisloa kehtetuks tunnistamise kui ka taotluse rahuldamata jätmise põhjendus. Neid põhjuseid tuleb nimetatud kahel juhul seetõttu tõlgendada samamoodi. Nagu aga Madalmaade valitsus on osutanud, avaldub selle sätte kasulik mõju juhul, kui liikmesriik võib pereliikme riiki sisenemise ja elamise taotluse rahuldamata jätta, kui taotluse toetuseks on esitatud valeandmeid sisaldavaid või võltsitud dokumente, isegi kui kõnealune pereliige ei olnud teadlik, et dokumendis on esitatud valeandmed või dokumendid on võltsitud.

46 Peale selle on niisuguses olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kus taasühinemise taotleja on pannud toime pettuse, viimase keskse rolli tõttu direktiiviga 2003/86 loodud süsteemis kooskõlas selle direktiivi eesmärkidega ja selle aluseks oleva loogikaga, et vastav pettus annab tagasilöögi perekonna taasühinemise protsessile ja eelkõige mõjutab taasühinemise taotleja pereliikmetele antud elamislubasid, isegi siis, kui nad ei olnud toime pandud pettusest teadlikud.

47 Nimelt tuleneb direktiivi 2003/86 põhjendusest 4, et selle direktiivi üldine eesmärk on hõlbustada kolmandate riikide kodanike, sealhulgas taasühinemise taotlejate integreerumist liikmesriigis, võimaldades pereelu tänu perekonna taasühinemisele (21. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Khachab, C-558/14, EU:C:2016:285, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika). Nimetatud eesmärgist ning direktiivist kui tervikust, eriti selle artikli 13 lõikest 3 ja artikli 16 lõikest 3 tuleneb, et kuni asjaomased pereliikmed ei ole omandanud sõltumatut riigis elamise õigust asjaomase direktiivi artikli 15 alusel, tuleneb nende riigis elamise õigus taasühinemise taotleja õigusest, mis on mõeldud viimase integratsiooni soodustamiseks. Neil asjaoludel peab liikmesriigil olema võimalik leida, et taasühinemise taotleja toime pandud pettus mõjutab perekonna taasühinemise kogu protsessi, eelkõige taasühinemise taotleja pereliikmete riigis elamise tuletatud õigust, ja sel alusel tunnistada kehtetuks pereliikmete elamisload, isegi kui nad ei olnud toime pandud pettusest teadlikud. See kehtib seda enam olukorras, kus – nagu käesolevas asjas – toime pandud pettus mõjutab taasühinemise taotleja riigis elamise õiguse seaduspärasust.

48 Sellega seoses olgu lisatud, et direktiivi 2003/86 artikli 1 sõnastuse kohaselt on asjaomase direktiivi eesmärk määrata kindlaks perekonna taasühinemise õiguse kasutamise tingimused kolmandate riikide kodanikele, kes elavad seaduslikult liikmesriikide territooriumil. Sellest järeldub, et kõnealune õigus on ainult nimetatud kodanikel, mida kinnitab ka mõiste „perekonna taasühinemine“ määratlus nimetatud direktiivi artikli 2 punktis d. Kolmandate riikide kodanikku, kellel – nagu isal põhikohtuasjas – tunnistati elamisluba pettuse teel omandamise tõttu tagasiulatuvalt kehtetuks, ei saa pidada isikuks, kes elab liikmesriigi territooriumil seaduslikult. Seetõttu on *a priori* põhjendatud, et nimetatud kodanikul ei ole sellist õigust ning kõnealuse direktiivi alusel tema pereliikmetele antud elamisload võib tunnistada kehtetuks.

49 Käesolevas asjas ei ole vaidlust selles, et esiteks pani pettuse toime isa, kes esitas töötamise kohta võltsitud tõendi selleks, et tõendada stabiilset, korrapärast ja piisavat sissetulekut, millega ta suudab iseennast ja oma pereliikmeid ülal pidada, ja teiseks, et need tõendid esitati tema pereliikmete, nimelt ema ja poja elamislubade saamiseks, kuigi nad ei teadnud, et tõendid on võltsitud.

50 Neil asjaoludel tuleneb direktiivi 2003/86 artikli 16 lõike 2 punkti a tõlgendusest, nagu see on esitatud käesoleva kohtuotsuse punktis 43, et isa toime pandud pettus ja valeandmeid sisaldavate või võltsitud dokumentide kasutamine selle tõendamiseks, et isal on stabiilne, korrapärane ja piisav sissetulek direktiivi artikli 7 lõike 1 punkti c tähenduses, põhjendab *a priori* ema ja poja saadud elamislubade kehtetuks tunnistamist kõnealuse direktiivi alusel.

51 Siiski, nagu on kohtujurist oma ettepaneku punktides 27 ja 28 märkinud, ei tunnistata elamisluba kehtetuks direktiivi 2003/86 artikli 16 lõike 2 punkti a alusel automaatselt. Nimelt nähtub sõnade „võivad […] tühistada“ kasutamisest selles sättes, et liikmesriikidel on kehtetuks tunnistamise osas kaalutlusõigus. Sellega seoses peab liikmesriik direktiivi artikli 17 kohaselt viima kõigepealt läbi asjaomase pereliikme olukorra individuaalse analüüsi, hinnates kõiki kaalul olevaid huve tasakaalustatult ja mõistlikult (vt selle kohta 6. detsembri 2012. aasta kohtuotsus O jt, C-356/11 ja C-357/11, EU:C:2012:776, punkt 81, ning 21. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Khachab, C-558/14, EU:C:2016:285, punkt 43).

52 Viimati nimetatud artikli kohaselt peab asjaomane liikmesriik võtma nõuetekohaselt arvesse selle isiku peresuhete laadi ja kestust, ning tema liikmesriigis elamise kestust, ning eelkõige elamisloa kehtetuks tunnistamise korral samuti pere-, kultuuri- ja ühiskonnasidemete olemasolu tema päritolumaaga.

53 Lisaks tuleks direktiivi 2003/86 põhjendusest 2 nähtuvalt võtta perekonna taasühinemist käsitlevad meetmed nagu pereliikmele antud elamisloa kehtetuks tunnistamine kooskõlas põhiõigustega, eelkõige õigusega era- ja pereelu kaitsele, mis on tagatud harta artiklis 7, milles on reguleeritud õigused, mis vastavad EIÕK artikli 8 lõikega 1 kaitstavatele õigustele (vt selle kohta 4. märtsi 2010. aasta kohtuotsus Chakroun, C-578/08, EU:C:2010:117, punkt 44, ning 6. detsembri 2012. aasta kohtuotsus O jt, C-356/11 ja C-357/11, EU:C:2012:776, punktid 75 ja 76). Seega, kui asjaomasel liikmesriigil on direktiivi 2003/86 artiklis 17 ette nähtud hindamisel teatav kaalutlusõigus, tuleb sellel hindamisel järgida harta artiklit 7.

54 Nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 32, peavad liikmesriikide pädevad asutused käesoleval juhul seega võtma arvesse ema ja poja Madalmaades elamise kestust, poja vanust ajal, mil ta saabus asjaomasesse liikmesriiki, ja võimalikku asjaolu, et ta on seal üles kasvatatud ja saanud seal hariduse, ning ema ja poja pere-, majandus-, kultuuri- ja ühiskonnasidemete olemasolu selle riigiga ja selles riigis. Samuti peavad nad arvestama ema ja poja selliste sidemete võimaliku olemasoluga päritoluriigiga ja -riigis, mida hinnatakse selliste asjaolude alusel nagu eelkõige lähisugulaste olemasolu selles riigis, reisid sellesse riiki või seal elamise perioodid või ka nimetatud riigi kohaliku keele oskus.

55 Nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 30, peavad nimetatud ametiasutused oma hinnangus samuti arvesse võtma asjaolu, et käesoleval juhul ei ole ema ja poeg isa toime pandud pettuse eest isiklikult vastutavad ja nad ei olnud sellest teadlikud.

56 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida, kas põhikohtuasjas käsitletavad otsused, millega riigisekretär tunnistas ema ja poja elamisloa kehtetuks, on käesoleva kohtuotsuse punktides 51–55 esitatud kaalutlusi arvestades põhjendatud, või säilivad neil nendest kaalutlustest lähtudes asjaomased elamisload.

57 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 2003/86 artikli 16 lõike 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et kui võltsitud dokumendid on esitatud selleks, et kolmandate riikide kodaniku pereliikmetele väljastataks elamisload, ei takista asjaolu, et need pereliikmed ei olnud dokumentide võltsimisest teadlikud, asjaomasel liikmesriigil nimetatud sätte alusel tunnistada vastavad

elamisload kehtetuks. Kooskõlas nimetatud direktiivi artikliga 17 peavad pädevad riigisisesed ametiasutused aga kõigepealt viima läbi nende pereliikmete olukorra individuaalse analüüsi, hinnates kõiki kaalul olevaid huve tasakaalustatult ja mõistlikult.

Teine küsimus

58 Teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2003/109 artikli 9 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus see, kui liikmesriik tunnistab kehtetuks selle direktiivi alusel kolmandate riikide kodanikele antud pikaajalise elaniku staatuse, kuna see staatus on saadud võltsitud dokumente kasutades, kui need kodanikud ei olnud dokumentide võltsimisest teadlikud.

59 Sellele küsimusele vastamiseks tuleb meenutada, et direktiivi 2003/109 artikli 4 lõike 1 kohaselt annavad liikmesriigid pikaajalise elaniku staatuse kolmandate riikide kodanikele, kes on nende territooriumil elanud seaduslikult ja pidevalt viie aasta jooksul. Selle staatuse omandamine ei ole aga automaatne. Nimelt peab asjaomase direktiivi artikli 7 lõike 1 kohaselt vastav kolmandate riikide kodanik selleks esitama taotluse oma elukohaliikmesriigi pädevale asutusele, millele tuleb lisada dokumentaalsed tõendid selle kohta, et ta täidab direktiivi artiklites 4 ja 5 sätestatud tingimusi. Eelkõige peab ta sama direktiivi artikli 5 lõike 1 punkti a alusel näitama, et tal on stabiilne, korrapärane ja piisav sissetulek, millega ta suudab iseennast ja oma pereliikmeid ilma asjaomase liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi abita ülal pidada.

60 Direktiivi 2003/109 artikli 8 lõige 1 sätestab, et pikaajalise elaniku elamisluba on alaline, kui direktiivi artiklis 9 ei ole ette nähtud teisiti.

61 Sellega seoses on direktiivi artikli 9 lõike 1 punktis a nähtud ette, et pikaajalisel elanikul ei ole enam õigust pikaajalise elaniku staatusele, kui tuvastatakse, et pikaajalise elaniku staatus on saadud pettuse teel. Selles sättes ei ole aga täpsustatud, kes on sel juhul pettuse toime pannud, ning selles ei ole nõutud, et asjaomane elanik on olnud sellest teadlik.

62 Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et õigussubjektid ei tohi liidu õigusnormidele tugineda pettuse eesmärgil, kuna pettuse keelu põhimõte on liidu õiguse üldpõhimõte, mida õigussubjektid peavad järgima (vt selle kohta 6. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Altun jt, C-359/16, EU:C:2018:63, punktid 48 ja 49, ning 11. juuli 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Belgia, C-356/15, EU:C:2018:555, punkt 99). Pettuse tõttu õiguse andmisest keeldumine või olemasoleva õiguse kehtetuks tunnistamine on lihtsalt selle asjaolu tuvastamise tagajärg, et pettuse teel õiguse saamiseks vajalikud objektiivsed tingimused ei olnud tegelikult täidetud (vt selle kohta 22. novembri 2017. aasta kohtuotsus Cussens jt, C-251/16, EU:C:2017:881, punkt 32).

63 Lisaks nähtub direktiivi 2003/109 põhjendustest 2, 4, 6 ja 12, et selle eesmärk on tagada nende kolmandate riikide kodanike integratsioon, kes püsivalt ja seaduslikult elavad liikmesriikides (vt selle kohta 17. juuli 2014. aasta kohtuotsus Tahir, C-469/13, EU:C:2014:2094, punkt 32; 4. juuni 2015. aasta kohtuotsus P ja S, C-579/13, EU:C:2015:369, punkt 46, ning 2. septembri 2015. aasta kohtuotsus CGIL ja INCA, C-309/14, EU:C:2015:523, punkt 21), ja selleks ühtlustada nende kodanike õigusi liidu kodanike õigustega, eelkõige nähes ette võrdse kohtlemise liidu kodanikega paljudes majandus- ja sotsiaalvaldkondades. Seega annab pikaajalise elaniku staatus selle saanud isikule õiguse võrdsele kohtlemisele direktiivi 2003/109 artiklis 11 viidatud valdkondades selles artiklis sätestatud tingimustel. Direktiivi artikli 14 lõike 1 kohaselt annab pikaajalise elaniku staatus õiguse elada muu liikmesriigi kui selle liikmesriigi territooriumil, kus talle anti pikaajalise elaniku staatus, kauem kui kolm kuud, tingimusel et selle direktiivi III peatükis sätestatud tingimused on täidetud, ja vastavalt sama direktiivi artiklile 21 õiguse võrdsele kohtlemisele vastavalt artiklile 11.

64 Võttes arvesse ulatuslikke õigusi, mis on seega seotud pikaajalise elaniku staatusega, on oluline, et liikmesriigid saaksid tõhusalt tegeleda pettusevastase võitlusega, tunnistades kehtetuks isikule antud pikaajalise elaniku staatuse, mis on saadud pettuse teel.

65 Eelnevast tuleneb, et keegi ei saa nõuda pettuse teel direktiivi 2003/109 alusel omandatud õiguste säilitamist olenemata asjaolust, kas pettuse on toime pannud selle õiguse saaja või kas viimane on pettusest teadlik, sest määrav on see, et asjaomased õigused on omandatud pettuse tulemusel.

66 Sellest järeldub, et direktiivi 2003/109 artikli 9 lõike 1 punkt a on kohaldatav kõigil juhtudel, kui pikaajalise elaniku staatuse saamine põhineb pettusel, see tähendab, kui staatus on saadud pettuse teel, olenemata sellest, kes pani pettuse toime, ja sõltumata asjaolust, kas asjaomane elanik oli sellest teadlik.

67 Muu hulgas on see säte kohaldatav siis, kui – nagu põhikohtuasjas – elanik on pikaajalise elaniku staatuse saamiseks esitanud võltsitud dokumente, et tõendada stabiilse, korrapärase ja piisava sissetuleku olemasolu ning seda, et ta suudab iseennast ja oma pereliikmeid ülal pidada, isegi kui tema ei pannud pettust toime ja ta ei olnud dokumentide võltsimisest teadlik. Sellisel juhul põhineb asjaomase staatuse omandamine otseselt sellel pettusel, nii et see mõjutab tingimata kõnealust staatust.

68 Seda tõlgendust ei sea kahtluse alla 18. detsembri 2008. aasta kohtuotsus Altun (C-337/07, EU:C:2008:744), millele eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab.

69 Nimetatud otsuses leidis Euroopa Kohus, et alates ajast, mil Türgi päritolu töötaja pereliikmed omandasid otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõigu alusel sõltumatu selles riigis elamise õiguse, ei saa seda õigust nimetatud töötaja elamise õigust mõjutanud varasemate õigusrikkumiste tõttu enam kahtluse alla seada, kuna need õigusrikkumised seisnesid viimase toime pandud pettustes (vt selle kohta 18. detsembri 2008. aasta kohtuotsus Altun, C-337/07, EU:C:2008:744, punktid 56, 57 ja 59). Seega leidis Euroopa Kohus sisuliselt, et Türgi päritolu töötaja riigis elamise õigust mõjutav pettus ei mõjuta tema pereliikmete sõltumatut riigis elamise õigust.

70 Siiski on oluline märkida, et nimetatud kohtuotsuse aluseks olnud asjaolud erinevad põhikohtuasja omadest. Vastavalt otsuse nr 1/80 artikli 7 esimesele lõigule saavad Türgi päritolu töötaja pereliikmed sõltumatu riigis elamise õiguse pärast kolme aastat vastuvõtvas riigis elamist, ilma et selleks oleks vaja esitada taotlust. Seetõttu ei teinud Euroopa Kohus otsust tagajärgede kohta, mida oleks huvitatud isikute õigustele avaldanud võltsitud dokumentide kasutamine vastava taotluse toetuseks.

71 Käesolevas asjas aga nähtub eelotsusetaotlusest, et põhikohtuasjas käsitletavad otsused, millega riigisekretär tunnistas kehtetuks ema ja poja pikaajalise elaniku elamisloa, põhinevad just eelkõige asjaolul, et võltsitud tõendid isa töötamise kohta esitati ema ja poja pikaajalise elaniku staatuse taotluse toetuseks, et näidata nende stabiilse, korrapärase ja piisava sissetuleku olemasolu, kuna sellise staatuse omandamine on käesoleva kohtuotsuse punktis 59 märgitu kohaselt võimalik üksnes vastava taotluse esitamise korral.

72 Eeltoodust tuleneb, et direktiivi 2003/109 artikli 9 lõike 1 punkti a kohaselt ei ole kolmandate riikide kodanikul enam õigust selles direktiivis ette nähtud pikaajalise elaniku staatusele juhul, kui tuvastatakse, et pikaajalise elaniku staatuse omandamine põhines võltsitud dokumentidel, isegi kui see kodanik ei olnud dokumentide võltsimisest teadlik.

73 Siiski ei tähenda pikaajalise elaniku staatuse kaotamine iseenesest, et asjaomane isik kaotab ka vastuvõtvas liikmesriigis elamise õiguse, mille alusel ta esitas asjaomase staatuse taotluse direktiivi 2003/109 artikli 7 lõike 1 kohaselt ja sai selle sama direktiivi artikli 4 lõike 1 kohaselt, olenemata sellest, kas ta omandas riigis elamise õiguse riigisisese õiguse või liidu õiguse alusel. Ka ei too kõnealuse staatuse kaotamine automaatselt kaasa riigist väljasaatmist, nagu nähtub direktiivi 2003/109 artikli 9 lõikest 7. Juhul kui – nagu põhikohtuasjas – asjaomased isikud, see tähendab ema ja poeg, on

omandanud pikaajalise elaniku staatuse direktiivi 2003/86 alusel antud riigis elamise õiguse alusel, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kontrollima, kas nendel isikutel säilib nimetatud direktiivi artikli 17 kohaselt selle direktiivi alusel väljastatud elamisluba, nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 56.

74 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et direktiivi 2003/109 artikli 9 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et kui kolmandate riikide kodanikele on antud pikaajalise elaniku staatus võltsitud dokumendi põhjal, ei takista asjaolu, et need kodanikud ei olnud dokumentide võltsimisest teadlikud, asjaomasel liikmesriigil nimetatud sätte alusel tunnistada vastav staatus kehtetuks.

Kohtukulud

75 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

1. **Nõukogu 22. septembri 2003. aasta direktiivi 2003/86/EÜ perekonna taasühinemise õiguse kohta artikli 16 lõike 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et kui võltsitud dokumendid on esitatud selleks, et kolmandate riikide kodaniku pereliikmetele väljastataks elamisload, ei takista asjaolu, et need pereliikmed ei olnud dokumentide võltsimisest teadlikud, asjaomasel liikmesriigil nimetatud sätte alusel tunnistada vastavad elamisload kehtetuks. Kooskõlas nimetatud direktiivi artikliga 17 peavad pädevad riigisisesed ametiasutused aga kõigepealt viima läbi nende pereliikmete olukorra individuaalse analüüsi, hinnates kõiki kaalul olevaid huve tasakaalustatult ja mõistlikult.**

2. **Nõukogu 25. novembri 2003. aasta direktiivi 2003/109/EÜ pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatuse kohta artikli 9 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et kui kolmandate riikide kodanikele on antud pikaajalise elaniku staatus võltsitud dokumendi põhjal, ei takista asjaolu, et need kodanikud ei olnud dokumentide võltsimisest teadlikud, asjaomasel liikmesriigil nimetatud sätte alusel tunnistada vastav staatus kehtetuks.**

Allkirjad